

Els efectes del «*Contractor State*» borbònic a la Catalunya d'inicis del segle XVIII

DAVID FERRÉ GISPETS
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La present comunicació té com a objectiu principal la descripció i l'anàlisi de la demanda militar de la monarquia borbònica a Catalunya a les primeres dècades del segle XVIII. Per tal de fer-ho, farem un breu repàs historiogràfic a l'entorn d'aquesta qüestió, tenint en compte les tendències investigadores i obres més recents. Seguidament intentarem traçar les principals característiques dels múltiples fluxos de demanda militar que inundaren el Principat després de la Guerra de Successió. Així mateix, també prendrem en consideració els individus i les companyies catalanes que emprengueren els nombrosos *asientos* que oferí la corona. Per tal d'elaborar aquesta comunicació, ens hem servit dels fons documentals de la Intendència de Catalunya, presents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com d'altres arxius estatals i locals.

Paraules clau: *Contractor State*, *asientos*, Catalunya, demanda militar, monarquia borbònica, Intendència.

Resumen

La presente comunicación tiene como objetivo principal la descripción y el análisis de la demanda militar de la monarquía borbónica en Cataluña las primeras décadas del siglo XVIII. Para hacerlo, presentaremos un breve repaso historiográfico inicial sobre dicho aspecto, centrándonos en las tendencias y obras más recientes. Seguidamente, intentaremos describir las principales características de los múltiples flujos de demanda militar que inundaron el Principado después de la Guerra de Sucesión. Asimismo, también dedicaremos nuestra atención a las compañías e individuos catalanes que coparon los contratos hechos por la corona. Para elaborar esta comunicación, nos hemos servido de los fondos de la Intendencia de Cataluña presentes en el Archivo de la Corona de Aragón, así como de otros archivos estatales y locales.

Palabras clave: *Contractor State*, asientos, Cataluña, demanda militar, monarquia borbònica, Intendencia

Abstract

The main purpose of this contribution is to describe and analyse Spanish Bourbon military contracting in early 18th Century Catalonia. To do so, we will first take a historiographical approach to most of the articles and monographies focused in this topic over the last five decades. After that, we will try to describe the origins of such military contracting through the first two decades of Philip the V's reign. After that, we will focus our attention to all the Catalan companies and individuals that undertook most of these contracts or asientos. To do so, we have analysed the contracts issued by the Intendencia de Cataluña between 1715 and 1735, but also those issued by other local and national authorities.

Keywords: Contractor State, asientos, military contracting, Catalonia, Spanish Bourbons, Intendencia.

L'any 1775, durant la seva breu estada a Barcelona, el viatger i naturalista anglès Henry Swinburne observà una interessant realitat de la capital catalana, que no dubtà a plasmar en els seus escrits de viatge: «Barcelona supplies Spain with most of the cloathing and arms for the troops. This branch of busines is carried on with much intelligence: they can equip a battalion of six hundred men completely in a week».¹

En els paràgrafs que segueixen a aquesta reflexió, Swinburne no dubta en elogiar la qualitat dels canons fets pels armers barcelonins, tot i considerar-los per darrera dels manufacturats pels seus homòlegs mardilenys i biscaïns. Les apreciacions de Swinburne no són pas quelcom

1. Henry SWIBURNE, *Travels through Spain in the years 1775 and 1776*, Imprès per J. Davis, Londres, 1787 (Segona edició de l'original de 1779). En línia recuperat el 21/09/2018 de <https://goo.gl/BDqDMB>, pp. 101-102.

excepcional. Quinze anys abans, el també escriptor i viatger Giuseppe Baretti ja havia elogiat la capacitat productiva de les sastreries i foneries de canons de la ciutat.² Així mateix, podem trobar opinions semblants al *Discurso sobre la agricultura, comercio e industria del Principado de Cataluña de la Real Junta de Comercio de Barcelona*, publicat l'any 1780 i escrit per un equip de redactors encapçalat per Jaume Caresmar.³ Entre els folis 199 i 201 del manuscrit de l'obra present a la Biblioteca de Catalunya, els autors es fan ressò de les importants produccions de canons i de vestits per la tropa lligades a les expedicions de Sardenya i Sicília dels anys 1717 i 1718.⁴ Una idea propera, malgrat que notablement més matisada, també fou recollida en les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la ciudad de Barcelona* d'Antoni de Capmany, publicades entre els anys 1779 i 1792.⁵

Sens dubte, la recurrència d'aquest tipus d'apreciacions i judicis sobre la capacitat productiva de Barcelona –i de Catalunya– en l'àmbit del proveïment militar descansen sobre una realitat observable més que palmària a finals del segle XVIII. Des de principis de la centúria, acabada la traumàtica Guerra de Successió i en plena postguerra, el Principat s'havia convertit en el principal dipòsit de tropes de l'exèrcit de Felip V. A dia d'avui, tot i la inexistència d'un estudi en profunditat sobre

2. «Few towns, in proportion to their extent, abound with so many taylor's as Barcelona, because the greater part of the cloathing for the Spanish troops, both in Spain and beyond sea, is made here. [...] Many are also the military stores that are provided in that arsenal, both for the sea and land service; but the enumeration would be long and tedious» Joseph BARETTI, *A Journey from London to Genoa through England, Portugal, Spain and France*, T. i L. Davis, Londres, 1770. En línia recuperat el 21/09/2018 de <https://goo.gl/yjdSmb>, pp. 89.

3. Ernest LLUCH, *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscors i clarors de la Il·lustració*, Edicions 62, Barcelona, 1996, pp. 211-212.

4. Biblioteca de Catalunya (BC), JC, Man. 143 bis, ff. 199-201. En línia recuperat el 23/09/2018 de <https://goo.gl/mgzHtQ>.

5. Roberto FERNÁNDEZ, *Cataluña y el absolutismo borbónico: historia y política*, Crítica, Barcelona, 2014, pp. 56-57.

la magnitud d'aquesta presència militar, existeix un cert quòrum en xifrar la guarnició del Principat en un volum sostingut d'entre 25.000 i 30.000 homes, entre oficialitat, infanteria i cavalleria.⁶

L'establiment d'un contingent d'aquesta magnitud suposà un important augment de la demanda militar derivada del necessari proveïment de les tropes reials. La provisió d'armes i uniformes, tal i com assenyalen els testimonis exposats prèviament, n'és un clar exemple. Tanmateix, la importància d'aquests elements pròpiament «militars» no ha d'emascarar l'existència d'un altre tipus de necessitats no relacionades pròpiament amb l'exercici del combat. Ens referim, per exemple, a l'abast de pa de munició, farratges, bastiments de fusta pels trens d'artilleria, atzembles, cavallerisses i altres útils de campanya com selles de muntar, pics, destrals o taulons. Cal, a més, sumar-hi dos altres pols de demanda també íntimament relacionats amb la presència militar. En primer lloc, la progressiva construcció, remodelació i adequació de fortificacions i casernes arreu del Principat durant la primera meitat de la centúria.⁷ En segon lloc, l'establiment de Barcelona

6. Francisco José VICENTE «La situación militar de Cataluña a mediados del siglo XVIII», *Revista de historia militar*, 63 (1987), pp. 97-98. Lluís ROURA, *Subjecció i revolta al segle de la Nova Planta*, Eumo-Pagès, Vic-Lleida, 2005, pp. 50-53. Josep Maria TORRAS I RIBÉ, *Felip V contra Catalunya*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2005, pp. 230-232. Antoni MUÑOZ i Josep CATA, *Repressió Borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, Muñoz/Catà Editors, Madrid, 2005, p. 116. Darrerament, Francisco Andújar ha plantejat la necessitat de revisar aquestes xifres a la baixa, especialment per les darreres dècades del segle. Francisco ANDÚJAR, «De la militarización de Cataluña a los 'espacios de integración' de los catalanes en el ejército borbónico tras 1714», a J. Albareda, A. Alcoberro, coords., *Actes del congrés Els Tractats d'Utrecht. Clarors i foscors de la pau. La resistència dels catalans*, Museu d'Història de Catalunya, Barcelona, 2015, pp. 227-236.

7. Juan Miguel MUÑOZ CORBALÁN, «La Real Junta de Fortificaciones de Barcelona», *Espacio, tiempo y forma. Serie VII*, 5 (1992), pp. 351-374; *Idem*, «Los cuarteles de Barcelona durante el reinado de Felipe V: una responsabilidad constructiva compartida», *Tiempo y espacio en el arte: homenaje al profesor Antonio Bonet Correa*, 1 (1994), pp. 707-732; Maria del Mar ROVIRA, «La projecció i construcció dels quarters militars de Tortosa al segle XVIII», *Recerca*, 16 (2015), pp. 205-228.

–i del seu port– com a un dels centres logístics principals en l’aprest i el llançament d’expedicions navals emmarcades en l’agressiva política mediterrània de Felip V.⁸

Tal i com ja van demostrar els importants treballs de Joan Mercader, de Pere Molas i de Manuel Arranz sobre la vitalitat de la participació catalana en el negoci dels arrendaments i contractes de la monarquia durant tot el segle XVIII, el paper dels encàrrecs de proveïment militar fou dels més rellevants tant pel seu volum com per la magnitud econòmica.⁹ Malauradament, aquests estudis no han tingut continuïtat i, encara avui, desconeixem bona part dels efectes i dinàmiques desenvolupats a l’entorn d’aquest flux de contractes.¹⁰ De totes maneres, en un creixent nombre d’obres recents centrades en aspectes diversos de la Catalunya del Set-cents, hi trobem certs judicis enormement positius –en termes eminentment econòmics– a l’entorn de l’eventual impacte d’aquesta demanda.¹¹

Paral·lelament, en la historiografia europea recent han aparegut nous debats centrats en el proveïment militar dels exèrcits moderns.

8. Josep Maria TORRAS I RIBÉ, «Efectes sobre Catalunya de les guerres d’Itàlia (1717-1719)», *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 52 (2010), pp. 217-235. ROURA, *Subjecció i revolta*, pp. 55.

9. Joan MERCADER, «Un organismo-piloto en la monarquía de Felipe V. La superintendencia de Cataluña (continuación)», *Hispania*, 105 (1967), pp. 126-133 i 137-145. Pere MOLAS, «Els arrendaments públics a la Barcelona del set-cents», *Cuadernos de Historia económica de Cataluña*, VI (1971), pp. 89-111. Manuel ARRANZ, «Demanda estatal i activitat econòmica a Catalunya sota els primers borbons (1714-1808)», dins *Actes del Primer Congrés d’Història Moderna de Catalunya*, 2 vols., Universitat de Barcelona, Barcelona, 1984, II, pp. 259-274.

10. Val a dir que en dates molt properes a la redacció final d’aquesta comunicació, hem tingut constància de la publicació imminent d’almenys un treball sobre aquest aspecte centrat en la dècada de 1715 a 1725, elaborat per Eduard Martí Fraga.

11. FERNÁNDEZ, *Cataluña y el absolutismo*, pp. 469-472. Rosa María ALABRÚS, «Cataluña y la monarquía después de 1714», dins A. Morales, ed., *1714. Cataluña en la España del siglo XVIII*, Ediciones Càtedra, Madrid, 2010, pp. 95-112. Jordi CANAL, *Historia mínima de Cataluña*, Turner, Madrid, 2014, p. 107.

Des de la dècada de 1960, bona part dels estudis que han analitzat la gestió militar a l'Europa moderna, solen presentar el període com un moment de gran tensió, de xoc i de competició creixent entre l'expansiva administració directa i centralitzada de les monarquies i repúbliques del moment envers els empresaris i proveïdors militars privats.¹² En els darrers anys, però, han començat a sorgir noves tesis que qüestionen aquest paradigma, posant en relleu l'important presència de contractistes privats en la gestió i proveïment dels exèrcits i armades al llarg de tot el segle XVIII.¹³ La culminació d'aquestes corrents renovadores ha cristal·litzat en l'encunyament del terme «*Contractor State*», utilitzat per referir-se a la relació simbiòtica establerta entre l'estat i els agents privats en la gestió militar a la tardor de l'època moderna.¹⁴ L'efervescència investigadora sorgida a l'entorn d'aquest concepte també ha donat lloc a l'establiment d'un grup de recerca internacional que durant l'última dècada ha generat nombrosos congressos i publicacions.¹⁵

Al capdavant de l'esmentat grup hi trobem a Rafael Torres Sánchez, que juntament amb Agustín González Enciso i Sergio Solbes Ferri han analitzat amb detall el sistema de proveïment militar dels exèrcits i armades de la monarquia borbònica espanyola.¹⁶ Les recerques

12. Fritz REDLICH, *The German Military Enterpriser and His Workforce: A Study in European Economic and Social History*, 2 vols, Franz Steiner Verlag GmbH, Wiesbaden, 1964-1965. R. Bonney ed., *The Rise of the Fiscal State in Europe C.1200-1815*, Clarendon Press, Oxford, 1999.

13. Per citar-ne sols un exemple il·lustratiu, vegi's Jeff FYNN-PAUL, *War, Entrepreneurs, and the State in Europe and the Mediterranean*, Brill, Leiden, 2014.

14. El terme fou utilitzat per primera vegada a Roger KNIGHT, Martin WILCOX, *Sustaining the Fleet, 1793-1815: War, the British Navy and the Contractor State*, Boydell Press, Woodbridge, 2010.

15. Un clar exemple n'és el llibre recopilatori R. Harding i S. Solbes eds., *The Contractor State and Its Implications (1659-1815)*, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, Las Palmas de Gran Canaria 2012. Es poden trobar totes les publicacions del grup a la seva web: <https://goo.gl/BMFeS1>.

16. Rafael TORRES-SÁNCHEZ, *Military Entrepreneurs and the Spanish Contractor*

empreses pels membres del grup han esdevingut un autèntic revulsiu en l'estudi de les relacions entre els estats i els agents socioeconòmics privats al llarg del Set-cents.

És dins d'aquest marc de recerca on volem inserir la nostra comunicació. Prenent com a punt de partida les obres clàssiques de Mercader i Arranz, però també tenint en compte els múltiples nivells de contractació i de demanda de la monarquia de Felip V, mirarem de traçar una panoràmica el més completa possible del proveïment militar a la Catalunya borbònica de principis del segle XVIII.

A causa de la gran heterogeneïtat d'aquest proveïment, la seva gestió acabà plasmada en registres de naturalesa diversa, de conservació dispar i de localització a voltes sensiblement complexa. Al tractar-se d'un element directament relacionat amb l'administració dels recursos de la monarquia, la licitació i concessió dels contractes d'abastiment militar foren processos altament fiscalitzats des dels múltiples nivells de gestió burocràtica que hi participaren. Hi trobem des de les Secretaries de Guerra, Marina o Hisenda, fins als propis ajuntaments, passant per la determinant Intendència de Catalunya.¹⁷ Precisament, en aquesta comunicació, utilitzarem com a font principal els Manuals de la Intendència de Catalunya, que hem buidat de manera sistemàtica entre el 1715 i el 1735.¹⁸

State in the Eighteenth Century, Oxford University Press, Oxford, 2016. Agustín GONZÁLEZ ENCISO, «Asentistas y fabricantes: el abastecimiento de armas y municiones al Estado en los siglos XVII y XVIII», *Studia historica*, 35 (2013), pp. 269-303. Sergio SOLBES, «The Spanish monarchy as a contractor state in the eighteenth century: Interaction of political power with the market», *Business History*, 60, 1 (2018), pp. 72-86.

17. ARRANZ, «Demanda estatal i activitat econòmica», p. 260. Eduardo ESCARTÍN, *La intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, Santandreu, Barcelona, 1995, pp. 266-269.

18. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Patrimoni (RP), Batllia General del Reial Patrimoni (BGRP), Volums del 105 al 123. Alguns d'aquests lligalls ja han sigut utilitzats en els treballs de Joan Mercader o de Ricard Martí. MERCADER, «Un organismo-piloto», pp. 116-157. Ricard MARTÍ, *Cataluña, armaría de los Borbones: las armas y los armeros de Ripoll, Barcelona, Manresa, Igualada-- de 1714 a 1794*, Miguel A. Salvatella, Barcelona, 2004, p. 282.

Emperò no tots els contractes de proveïment militar licitats i concedits a Catalunya quedaren recollits als registres de la Intendència. Alguns elements de demanda relacionats amb les guarnicions locals o amb les infraestructures militars municipals com els quarters i els magatzems de pa de munició o de pólvora, usualment es licitaven i concedien des de l'ajuntament pertinent o des de la capital de corregiment corresponent.¹⁹ Així mateix, per la seva importància econòmica i estratègica, els coneguts *Asientos Generales*, que solien comprendre el global de les tropes de la península –com els de la provisió de queviures, de pólvora o d'uniformes– es gestionaven directament des de la cort.

Malgrat tot, és possible trobar mostres del mateix tipus de contracte –de magnituds notablement diferents– en tots tres nivells administratiu: Cort, Intendència territorial i ajuntaments. Prendrem com a exemple il·lustratiu, el proveïment del pa de munició. A principis de 1715, Antonio del Trago promet als contractistes del pa de munició de tot el Principat, Bernat Font i Francesc Riera de Barcelona, que ell personalment s'ocuparà del proveïment d'aquest a les guarnicions de Manresa, Cardona i Solsona, a 90 racions de pa per cada quintar castellà de farina.²⁰ Deu anys després, Urban Ruiz Velarde rebé el contracte per «la Provisión de Víveres para las Tropas de los reynos de Aragón, Valencia, Principado de Cataluña, Islas de Mallorca, Ibiza y Plaza de Porto Longón por el tiempo de un año».²¹ Cinc anys més tard, però, el forner barceloní Jaume Clota, prengué un contracte per proveir el pa de munició a l'exèrcit, places

19. En tenim alguns exemples a la ciutat de Manresa citats a Francesc SERRA, «Les conseqüències de la Guerra de Successió a Manresa» dins M. Torras coord., *Manresa, de la Guerra dels Segadors a la guerra Gran*, Ajuntament de Manresa i CEB, Manresa, 2014, p. 191, notes 9 i 10.

20. Arxiu Comarcal del Bages (ACBG), Arxiu Històric de Protocols de Manresa (AHPM), Notari Joan Pujol, Manual, 1718-1722, llig. 4850, s/f [26-02-1715].

21. Archivo Histórico Nacional (AHN), Consejo de Estado, llig. 766 [11-09-1725]. El mateix home prengué, a partir de 1727, contractes per la provisió de les tropes de tota la península fins la seva mort, l'any 1730. TORRES-SÁNCHEZ, *Military Entrepreneurs*, pp. 53 i 59-60.

fortes i casernes del Principat durant tot el 1730.²² Clota ja havia sigut client de la famosa Companyia Nova de Gibraltar l'any 1709, i des de 1723 formaria companyia amb un altre il·lustre assentista català, Antoni Seguí, fins la seva retirada l'any 1747, havent adquirit un títol de noblesa i havent participat en altres contractes de proveïment des de 1723.²³

Quelcom similar passa en el proveïment d'uniformes. Els estudis de Sergio Solbes a l'entorn dels contractes generals gestionats des de la cort no deixen marge de dubte sobre la preeminència catalana en la producció i confecció de robes militars a la Península durant els tres primers quarts del segle XVIII.²⁴ Matías de Valparda, Josep Florensa o Vicens Pujol, dominen els grans contractes de les primeres dècades, des de 1714 a 1749, mentre que Joan Roca, Leopold Pons, Benet Gusa i la important companyia de Ramón Serra, Baltasar Bacardit i Esteve Mestres en prenen el relleu entre 1750 i 1785.²⁵ Tanmateix, a la Inten-dència de Catalunya també hi trobem alguns contractes de proveïment de vestuari, com el del botiguer de teles Fèlix Bertran, per a uniformar sis batallons de Fusellers de Muntanya l'any 1719, o el del sastre Gabriel Llurià, també pel vestuari d'un regiment d'infanteria lleugera de muntanya, l'any 1735.²⁶ Finalment, seguint la pròpia documentació

22. ACA, RP, BGRP, Volum 118, ff. 542r-557r, [22-12-1730].

23. Pere MOLAS, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Curial, Barcelona, 1977, pp. 280 i 289-290. Benet OLIVA, *La generació de Feliu de la Penya: burgesia mercantil i Guerra de Successió entre el Maresme i Barcelona*, Universitat de Lleida, Alguaire, 2001, p. 69. Carlos MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña en la carrera de Indias : 1680-1756*, Editorial Crítica, Barcelona, 1981, pp. 40 i 70.

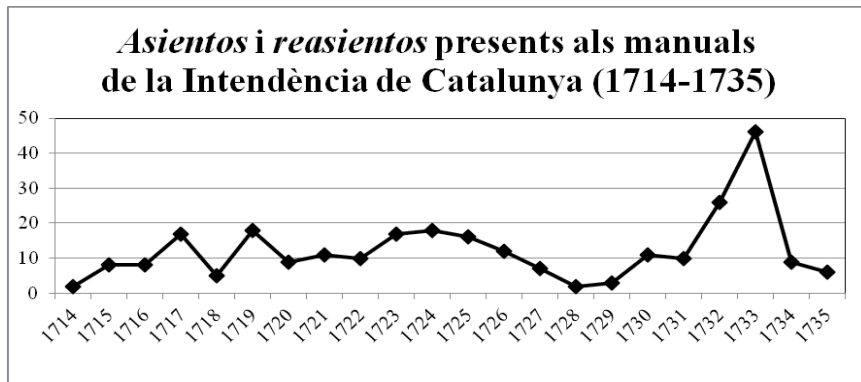
24. Sergio SOLBES, «La demanda de vestuario para el Ejército español en el siglo XVIII», dins M. J. Pérez, A. Martín, coords., *Campo y campesinos en la España Moderna; culturas políticas en el mundo hispano*, Vol. 2, FEHM, Madrid, 2012, pp. 1465-1776; *Idem*, «The Spanish monarchy as», pp. 77.

25. Sergio SOLBES, «Gasto militar y agentes privados. La provisión de uniformes para el ejército español en el siglo XVIII», *Tiempos modernos: Revista Electrónica de Historia Moderna*, 8, 30 (2015).

26. ACA, RP, BGRP, Volum 110, ff. 85v-92v, [4 i 7-03-1719]; ACA, RP, BGRP, Volum 123, ff. 67v-75r, [16-05-1735].

notarial de les companyies i/o confraries de productors, també podem trobar-hi esments a la manufactura de robes de «munició», com per exemple els comptes del gremi de paraires d'Igualada, que entre 1730 i 1731 presenten diversos ingressos en concepte de ploms per draps dedicats a roba militar.²⁷

De totes maneres, el fons documental relacionat amb la demanda militar al Principat més important que tenim avui a casa nostra, segueix essent el de la Intendència de Catalunya. Entre 1714 i 1735, en els Manuals generals d'aquesta institució hi trobem recollits un total de 271 contractes i subcontractes directament relacionats amb el proveïment de l'exèrcit i l'armada. Al llarg d'aquests primers 20 anys de govern borbònic consolidat, el flux de contractes esdevé continu, per bé que hi trobem uns volums de demanda altament canvians segons la conjuntura, tal i com es pot observar en el següent gràfic:

Font: elaboració pròpia, amb dades extretes del buidatge dels Manuals de la Intendència de Catalunya (Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Patrimoni (RP), Batllia General del Reial Patrimoni (BGRP), Volums del 105 al 123)

27. Jaume TORRAS I ELIAS, *Fabricants sense fàbrica. Els Torelló d'Igualada (1691-1794)*, Eumo, Vic, 2006, pp. 90-93.

Després d'una arrencada interessant, amb 2 contractes de producció de pólvora amb exclusivitat, el mes de desembre de 1714, els segueixen 8 contractes heterogenis de l'any 1715, i 8 més de l'any 1716, on hi trobem els primers grans *asientos* relacionats amb l'erecció de la Ciutadella, la reparació de fortificacions, la construcció del navili de guerra San Felipe i la construcció de les casernes militars de Barcelona. A aquesta substancial activitat la seguí un període d'onze mesos de pausa, sense cap mena de contracte registrat als manuals generals. Emperò, a partir de l'expedició sarda de 1717 tornà a reviscolar, provocant la important xifra de 17 *asientos* en cinc mesos. L'any següent, 1718, esdevingué el més baix pel que fa a contractes amb sols 5 exemples, per bé que estigueren molt repartits al llarg de l'any.²⁸ De totes maneres, a causa de la urgent necessitat militar de l'any 1719, es multiplicaren els *asientos*, arribant a un màxim de 18 contractes. La fi de la de la Guerra de la Quàdruple Aliança i la retirada de les forces expedicionàries borbòniques d'Itàlia motivà una nova rebaixa productiva, amb 9 contractes per l'any 1720, bona part d'ells dedicats a la provisió de materials, fustes i construcció de bucs de galeres, així com a les licitacions dels grans contractes per la manufactura de fusells.

A partir de 1721, ens trobem amb el període de màxima demanda fins aquell moment, amb 91 contractes entre 1721 i 1727. És llavors quan també s'observa una major variabilitat en la naturalesa dels *asientos*, per bé que també s'hi concentren nombroses comandes relacionades amb aspectes ja vistos anteriorment, com la fabricació de bucs de galeres, d'armes, instruments d'artilleria o de municions per fuselleria així com el proveïment de palla i queviures.

28. Tots ells relacionats amb la producció d'armes curtes i llargues, eines, artilleria i en la fabricació de casernes per soldats. Aquesta anomalia estadística, amb tanta disparitat en una conjuntura d'enorme demanda relacionada amb les esmentades expedicions de Sardenya i Sicília, ens duu a pensar que una part substancial dels contractes devien registrar-se en altres suports, fora del propi Manual de la institució.

L'any 1728, emperò, veu una rebaixa substancial en el nombre de contractes, amb sols dos exemples.²⁹ Així i tot, en el manual d'aquell any hi trobem nombroses referències sobre la provisió d'uniformes, a més d'un interessant informe sobre el retorn de 105.000 rals a la companyia de Joan i Josep Duran per haver-los avançat a la tresoreria major de l'exèrcit.³⁰

Després d'aquest momentani parèntesi, s'inicia un espectacular creixement, especialment apuntat entre els anys 1730 i 1733, acumulant un total de 93 contractes. Sens dubte, aquesta puixança té el seu origen en els importants aprestos de les expedicions militars destinades al trasllat del príncep Carles a Parma (1731), la reconquesta d'Orà (1732) i la important ofensiva llombarda que es dugué a terme en el marc de la Guerra de Successió de Polònia (1733-1735). Hi ha alguns *asientos* que esmenten específicament la seva relació directa amb aquestes campanyes. Per exemple, Josep Velat, mestre brodador de Barcelona, com a prohom del seu gremi, accepta un contracte cedit per Josep Duran per elaborar els equipatges necessaris pel príncep Carles el 18 d'agost de 1731.³¹ Així mateix, el comerciant Salvio Torres de Barcelona, aconsegueix un contracte per la provisió del pa de munició necessari per la campanya a Orà, oferint-se a aportar 30.000 racions diàries.³² El mateix Torres, a més de presumir de tenir una important experiència en altres contractes de naturalesa similar, seguirà executant aquest *asiento* fins la seva mort, a finals de 1733.³³

29. ACA, RP, BGRP, Volum 117, ff. 89v-95r [04-05-1728] i ff. 157v-164r [04-07-1728]. Es tracta d'un contracte per la provisió de «*reposteros*» per cobrir carros i un altre per la neteja i composició d'armes de foc dels magatzems del Principat.

30. ACA, RP, BGRP, Volum 117, ff. 168r-172v [21-07-1728]. Segons s'esmenta, aquesta quantitat es destinà a la recluta de sis-cents mariners per servir a l'Armada.

31. ACA, RP, BGRP, Volum 119 ff. 242r-247v [15-08-1731].

32. ACA, RP, BGRP, Volum 120, ff. 146v-162v [28-03-1732].

33. ACA, RP, BGRP, Volum 121, ff. 492r-499r [30-11-1733]. El comerciant de Barcelona, Llorenç Giralt, que ja actuava com a fiador en aquest contracte, el substituirà com a assentista principal a partir del novembre de 1733.

L'expedició de 1733-1734 fou la que motivà un major volum de contractes. La necessitat productiva esdevingué tan important que el propi Secretari de Marina, José Patiño, hagué de recórrer a la contractació directa dels gremis de la ciutat a través dels seus prohoms designats, obviant el tradicional procés de licitació.³⁴ A més a més, Patiño també es va servir de contractistes consolidats per proveir elements vitals per l'expedició. El fuster barceloní Francesc Soler, per exemple, rebé l'encàrrec de construir setmanalment 400 cavallerisses «con sus Pesebres, dispensas, tabladros, y lugares comunes en las embarcaciones que se destinaren en el muelle de esta Ciudad».³⁵ Soler ja havia executat amb èxit contractes del mateix gènere els anys 1731 i 1732, després d'intentar aconseguir infructuosament un *asiento* anterior el juny de 1730.³⁶ Així mateix, la companyia encapçalada per l'armer Josep Serrat i el ferrer Salvador Pera, que es convertirien en els principals contractistes catalans de la dècada, rebé l'*asiento* per la provisió de pa de munició a l'exèrcit en campanya.³⁷ Uns dies més tard, el barceloní Antoni Vallescà, que s'havia convertit en dels mestres de cases més actius com a prenedor i fiador de contractes militars des de 1724, aconseguí una comanda per aportar 200 atzembles i 140 mules de tir per l'expedició.³⁸

Per bé que el volum i la magnitud de les comandes derivades de les expedicions és clarament rellevant, també resulten importants altres fluxos de demanda originats en la pròpia presència militar

34. En tenim exemples amb els gremis de soguers, esparters, fanalers, calderers, boters, carreters, ferrers, cerers i candelers de sèu. Els contractes al detall es troben a ACA, RP, BGRP, Volum 121, ff. 25v-228r, [23-01-1733 a 06-02-1733].

35. ACA, RP, BGRP, Volum 121, ff. 410v-414r [28-08-1733].

36. ACA, RP, BGRP, Volum 118, ff. 387v-398r [15-06-1730]. ACA, RP, BGRP, Volum 119, ff. 165r-181r [28-07-1731]. ACA, RP, BGRP, Volum 120, ff. 126r-128r [20-03-1732].

37. ACA, RP, BGRP, Volum 121, ff. 451r-462r [04-11-1733]. Serrat ja apareix ressaltat com un dels principals contractistes del segle a MOLAS, «Els arrendaments públics», pp. 96 nota 29.

38. ACA, RP, BGRP, Volum 121, ff. 473r-475r [20-11-1733].

al Principat. Els *asientos* encarats a la construcció o reparació de fortificacions a Barcelona, però també a places estratègiques com Lleida, Castellciutat, Girona, Roses o Hostalric foren enormement importants.³⁹ De la mateixa manera, alguns dels contractes encarats a la producció i conducció de peces d'artilleria o components per a canons i curenyes, també anaren clarament dirigits als parcs d'artilleria catalans.⁴⁰ Tampoc podem oblidar els *asientos* de proveïment de queviures i palla arreu del territori, arribant en ocasions, a importants valors econòmics.⁴¹

39. Antonio Reyt, mestre de cases de Barcelona i la seva companyia actuaren a Barcelona en nombroses ocasions. Una d'elles efectuant nombroses reparacions a Montjuïc. Més endavant, la mateixa companyia també s'encarregà de la remodelació i reparació de les fortificacions i dependències de Castellciutat vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 110, ff. 3v-10v [02-01-1719] i ACA, RP, BGRP, Volum 115, ff. 68r-77v [23-06-1725]. Francisco Vila, mestre gorrer de Barcelona actuà en el baluard de la Reina de Lleida, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 114, ff. 201r-217r [14-11-1724]. Josep Petit, mestre de cases i Mariano Barnoya, mestre fuster, veïns de Girona, s'encarregaren d'un important *asiento* per les reparacions i adequacions de les fortificacions de Girona, Roses i Hostalric, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 114, ff. 156r-183v [18-10-1724].

40. Josep Borràs, mestre fuster de Barcelona s'encarregà de manufacturar 50 explanades per l'artilleria de la plaça de Lleida, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 111, ff. 17v-21r, [13-02-1720].

41. Per exemple, Pedro Abadía, resident a Barcelona s'encarregà de la provisió de múltiples quantitats de queviures i abastaments de la fortalesa de Castell Lleó pel valor de 179.420 rals de billó catalans. Marià Riera, negociant de Barcelona s'encarregà de la provisió de queviures per diverses places del Principat, especialment les de Roses, Girona i Hostalric, pel valor de 7.956 pesos, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 110, ff. 214v-217v, [14-02-1719] i ACA, RP, BGRP, Volum 110, ff. 118v-121v, [20-03-1719]. Recordem, per exemple, que el corregidor de Barcelona, el més ben pagat del Principat, rebia com a estipendi anual la quantitat de 22.000 rals. Un regidor de Barcelona, rebia anualment 3.211 rals i 26 maravedís, i el capità general, la cúspide del poder territorial a Catalunya, cobrava anualment 40.000 rals. MERCADER, «Un organismo-piloto», p. 130, nota 300. Joan MERCADER, «Del Consell de Cent al ayuntamiento borbónico. La transformación del municipio catalán bajo Felipe V», *Hispania: Revista española de historia*, 82 (1961), pp. 179-180.

Finalment, un altre pol de demanda a esmentar fou el de la provisió pel global de les tropes reials, per l'armada i per les fortaleses i places fortes de fora del Principat. En aquest sector, hi trobaríem els grans *asientos* per la producció d'armes de foc i de tall, com els executats per la companyia d'armers de Manresa, encapçalada per Joan Quintana.⁴² També els contractes per la construcció de galeres a les Drassanes de Barcelona, així com pel transport i adequació de la fusta necessària per executar-la.⁴³ No podem deixar d'esmentar que sortiren de Catalunya importants enviaments de pertrets i queviures cap a Porto Longone, i cap a Ceuta, durant els darrers anys del llarg setge al qual estigué sotmesa la ciutat (1694-1727).⁴⁴

Arribats a aquest punt, i després de repassar la naturalesa de la demanda i dels fluxos productius, sols ens queda definir breument, com eren els professionals, empresaris i societats que emprengueren aquests contractes. Sens dubte, ens trobem davant d'una miríade de personatges i companyies enormement heterogènia. Amb tot, les especials característiques productives d'alguns dels elements a proveir —com, per exemple, les armes, les municions o la pólvora— ajuden a perfilar una

42. ACA, RP, BGRP, Volum 112, ff. 97r-98v, [24/26-05-1721]. Aquest *asiento* tenia com a base la producció anual de 12.000 fusells per la infanteria.

43. Pere Costa, mestre fuster de Barcelona, rebé un contracte per la construcció de dos bucs de galera senzilla amb els seus esquifs, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 113, ff. 44r-48v, [27-02-1723], i ff. 50v-55v [04-03-1723]. Així mateix, el mestre de cases Joan Garrido i el mestre fuster Jaume Serra, ambdós de Barcelona, reberen importants *asientos* pel transport i adequació de fusta relacionats amb aquestes construccions a les Drassanes, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 113, ff. 9r-12v, [31-01-1723].

44. Josep Saiol, comerciant de Barcelona s'encarregà del proveïment de diversos utensilis, materials, mercaderies, racions i estris a la plaça de Porto Longone a finals de 1724, vegeu ACA, RP, BGRP, Volum 113, ff. 29r-31r, [01-02-1723]. Per altra banda, el malagueny Juan Andrés Infante, patró del vaixell *San Antonio y las Animas*, transportà 600 taulons, 250 travesses d'explanades d'artilleria, 903 mosquets i 1.017 arcabussos de Barcelona i els Alfacs a la plaça de Ceuta ACA, RP, BGRP, Volum 114, ff. 189v-197r, [07-11-1724].

primera gran divisió entre els contractistes. Per una banda, hi trobaríem aquells professionals que treballaven de manera gairebé exclusiva per la Corona, com els armers i polvorers, que restaven subjectes a un important control productiu per part de l'administració de la Nova Planta.⁴⁵ Per altra banda, hi hauria aquells asentistas que, dins de la seva capacitat econòmica i de treball, es podrien ocupar tant de negocis amb altres agents privats, com de contractes fets amb l'administració borbònica.

Per bé que aquests darrers –la gran majoria– poguessin diversificar les seves activitats, els contractes eixits per la Intendència solien dur associats altres beneficis més enllà dels purament econòmics que acabaren afavorint que bona part d'aquests contractistes seguissin participant de manera intensa en les licitacions, llogant-se recurrentment a l'administració. Alguns dels beneficis associats a aquest tipus de contractes comprenen les exempcions en els serveis de bagatges i d'allotjament o bé les franqueses de pas per totes les duanes del Principat d'aquelles matèries primeres, béns i mercaderies relacionats amb l'execució dels *asientos*.⁴⁶

Així mateix, alguns dels assentistes que hem vist utilitzaren la seva participació en els negocis de proveïment de les tropes com un mitjà d'apropament a la dinastia regnant després de la traumàtica experiència

45. Montserrat JIMÉNEZ SUREDA, «La política armamentística de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión», *Investigaciones históricas*, 21 (2001), p. 103. MARTÍ, *Cataluña, armería de los Borbones*, pp. 25-29. ROURA, *Subjección i revolta*, p. 45

46. Archivo General de Simancas (AGS), Secretaría de Guerra (SG), Suplemento, llig. 199. Ajuntament de Barcelona a Castel-Rodrigo, [03-12-1719]. *Estado y Relación de las Casas Exemptas de Alojamiento con expresión y nota de los Decretos en cuya consecuencia están gozando de exención*. De les 123 cases de Barcelona que gaudien d'exempció d'allotjaments el 3 de desembre de 1719, la del polvorer Francisco Cavaller ho estava des del dia 25 de novembre «por estar empleado en la fábrica de pólvora». La del mestre de cases Jaume Millans, ho estava des del 14 de maig de 1716 «Por ser Asentista de la Ciudadela». També hi apareix el mestre brodador Antonio Bellvitge, que tenia una casa al carrer Ample de Barcelona exempta d'allotjament «por ser Impressario de las Camas de Cuartel».

de la Guerra de Successió. Certs prohoms borbònics de primera hora, com els membres dels llinatges Sentmenat o Marimon, mantingueren una estreta relació amb la corona mitjançant l'aixecament privat de regiments al llarg del segle.⁴⁷ Emperò, l'exemple paradigmàtic d'aquesta estratègia serien els ja esmentats Josep i Jaume Duran, que a través dels seus importants serveis a la Corona acabaren aconseguint un ràpid ennobliment tot i el seu passat nítidament austriacista.⁴⁸

Per altra banda, no tots els assentistes tenien ni la capacitat econòmica, ni les xarxes de relacions familiars i polítiques d'aquests il·lustres membres de l'elit barcelonina. La majoria dels contractistes que participaren en els negocis que hem recollit en les fonts de la Intendència solien ser professionals especialistes i agremiats que, a través de la creació de companyies compostes per altres artesans, pagesos, comerciants i/o socis capitalistes de naturalesa diversa, s'ajuntaven per emprendre contractes relacionats amb el seu camp de treball. Per exemple, Antoni Rey i els membres de la seva companyia, que reberen el contracte principal per la construcció de la Ciutadella, eren mestres de cases o mestres fusters, mentre que els seus fiadors, el negociant Francisco Jofre, Don Miguel Saba y de González, els confiters Pere Màrtir Esteve i

47. Francisco ANDÚJAR, *El sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, Marcial Pons, Madrid, 2004., pp. 109, 118, 132, 167 i 299-300. Actualment ens trobem elaborant un treball sobre la família Xipell, de Sallent, que participà de manera activa en l'aixecament d'un regiment de fusellers de muntanya entre 1734 i 1744.

48. Gemma GARCÍA FUERTES, «De la conspiración austracista a la integración a la Nueva Planta: La familia Duran, máximo exponente de la burguesía mercantil en el siglo XVIII», *Espacio, Tiempo y Forma, IV*, 17 (2004), pp. 143-162. Els Duran s'implicaren a fons en l'aprest i el finançament de les expedicions de Sardenya i Sicília dels anys 1717 i 1718, proveint racions per l'Armada i prestant importants quantitats de diners a la Intendència de Catalunya, amb altres companyies com *Benanges, Andreu i Milans o bé Dalmases, Catà i Píria*. ACA, RP, BGRP, Volum 108, ff. 305r-306v, [17-12-1717]. AGS, SG, Suplemento, llig. 234, s/f, *Caudales que se han remitido para su subsistencia [de l'exèrcit de Sicília] desde el día de su embarco, [6/14-05-1718]*.

Llorenç Esteve, i Joan Bertran, doctor en drets, actuarien com a socis inversors.⁴⁹

En els *asientos* dedicats al proveïment de palla o pa de munició, aquesta característica era més que indispensable per tal d'aconseguir les grans quantitats de cereal i palla necessàries per abastir la guarnició establerta a Catalunya. En aquests casos, hi trobem dues estratègies clares. Ho il·lustrarem mitjançant uns casos particulars. Per una banda, tenim a Josep Trullàs, agutzil major de Vilafranca, o a Pedro Illaca, de Vic, que optaren per buscar fiadors en el món del comerç i l'intercanvi com el botiguer Lluçia Cortines o els comerciants Francisco Ferrer i Miret i Francisco Urgellés. Per altra banda, tenim els sotsassentistes de palla Gaspar Lligada i Francisco Badia, pagesos de la vila de Sans, optaren per associar-se amb altres pagesos, masovers i jornalers agrícoles.⁵⁰ En altres ocasions, davant la poca entitat dels contractes i dels eventuals prenedors, podem trobar-nos amb que cap dels participants en el *asiento* fos un professional del sector productiu. Aquest tipus de contractes sol aparèixer en esferes més locals.⁵¹

Malauradament, les breus pàgines que componen aquesta comunicació no permeten estendre més ni l'abast ni la profunditat de la nostra proposta. Algunes de les dinàmiques que ja s'observen en aquestes primeres dècades del segle, s'aniran consolidant en conjuntures posteriors.

49. ACA, RP, BGRP, Volum 106, s/f, [27/28-11-1715].

50. ACA, RP, BGRP, Volum 114, ff. 88v-92v, [31-07-1724], i ff. 100v-104r, [03-08-1724]. ACA, RP, BGRP, Volum 115, ff. 47r-48v, [24-04-1725]. Pel que fa al pa de munició, tant els negociants Jaume i Francesc Clota pels anys 1731 a 1739, com el forner Oleguer Sanromà per l'any 1740, s'associen a importants corredors de canvis com Antoni Seguí o Antoni Morell. ACA, RP, BGRP, Volum 118, ff. 542r-557r, [02-12-1730]. ACA, RP, BGRP, Volum 127, ff. 230v-249r, [22-12-1739].

51. L'*asiento* de proveïment de vi i aiguardent al Castell de Cardona, fet entre Domingo Recco, corregidor de Manresa, i el sastre Josep Pujol, l'aguller Tomàs Pujol, l'argenter Magí Firmat, el cuireter Damià Dalmau i el canonge de la Seu, el doctor Félix Damià Dalmau, n'és una bona mostra. ACBG, AHPM, Notari Fèlix Soler, Manuale instrumentorum, 1718- 1719, llig. 4900, ff. 278r-280v, [6-10-1719].

Per exemple, podem constatar que les relacions entre els productors o proveïdors privats i l'administració borbònica es van estrenyent al llarg dels anys. Aquestes relacions acabaran facilitant que els contractistes i companyies de confiança de l'administració acaparin bona part dels contractes de major entitat, professionalitzant de manera progressiva la figura de l'asentista.⁵² Així mateix, ens ha sigut impossible aprofundir en un altre dels elements clau que explica l'enorme augment de la demanda militar a Catalunya: l'existència d'una important estructura productiva, comercial i financera preexistent, capaç d'entomar de manera solvent els contractes de la monarquia. Una estructura preparada i desenvolupada a l'escalfor dels constants conflictes que assolaren el Principat des de 1637 fins el 1714.⁵³ Perquè, tal i com ja apuntava el mateix Antoni de Capmany a finals del Set-cents, «Los oficios no podían haberse arraigado con tanta rapidez en Barcelona, si de tiempo inmemorial no los hubiese poseído. Los ejércitos, y mucho menos las guerras, no comunican artes al país que las desconoce».⁵⁴

52. La companyia formada pel mestre armer Josep Serrat i el mestre fuster Salvador Pera n'és un exemple immillorable.

53. Antonio ESPINO, *Las guerras de Cataluña. El teatro de Marte (1652-1714)*, Edaf, Madrid, 2014.

54. Antoni de CAPMANY, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la ciudad de Barcelona*, Teide, Barcelona, 1961, I, p. 453.